

Per què treballem amb tracció animal?

L'arribada del motor d'explosió i la seva aplicació en la maquinària agrícola va formar part d'una revolució que va conduir el sector primari al paradigma actual. Malgrat això, la tracció animal es va mantenir en moltes àrees del planeta, fins i tot a l'Europa més occidental. A dia d'avui, amb la convivència amb els tractors i els motocultors, és necessari revisar el que significa i el que aporta una tracció animal moderna.

TEXT I IMATGES: POL DUNYÓ RUHÍ, SECRETARI DE L'ASSOCIACIÓ CATALANA DE TRACCIÓ ANIMAL (ACTA) I PAGÈS DEL TURÓ D'EN ROMPONS¹

¹ L'article complet es pot llegir a www.turodenrompons.cat

A mode de situació orientativa, em sembla pertinent indicar que a la nostra zona (Catalunya) l'activitat principal desenvolupada amb tracció animal, deixant de banda les activitats d'oci i/o esportives relacionades amb la conducció de caruatges o la munta, se centra, per ordre d'activitat, en el cultiu de la vinya, sobretot en zones on la maquinària agrícola hi té difícil o impossible accés, i també en vinyes de cellers que aposten per una producció més sostenible i amb notables avantatges pel que fa al creixement vegetatiu de la planta i la salut del sòl; el segueixen l'horticultura (ecològica especialment), en què les tasques de tracció animal són d'alta utilitat i precisió i, finalment, els treballs de desembosc, per a l'arrossegament o la càrrega de fusta, essencial per a la no pertorbació del sòl forestal i l'equilibri de la seva biosfera i fonamental en espais naturals protegits.

Per què treballem amb tracció animal?

La tracció animal en l'agricultura ecològica (i en altres activitats professionals, com el transport o el desembosc) implica una relació estreta amb l'animal de treball, el teu entorn i la feina a realitzar. El fet de comptar amb un company de feina de naturalesa diferent a la nostra, amb instints, necessitats i pors diferents, i amb la capacitat d'aportar una força molt superior a la que pot exercir l'ésser humà de forma natural, implica reunir els coneixements i l'experiència suficient per tal de poder desenvolupar les tasques pertinents, però dota les explotacions agrícoles de la possibilitat de treballar el sòl i realitzar les tasques de cultiu (així com també les de transport intern) amb eficàcia, qualitat i comoditat. Tot i ser una pràctica mil·lenària, exercir com a base de l'evolució humana i ser encara a dia d'avui el sistema de tracció agrícola més utilitzat a tot el

Treballar amb animals també implica recompensa, implica veure com la terra es mou als teus peus i conèixer-la de ben a prop. Implica treballar en equip, aprendre a respectar i a exigir, a deixar estar i a perseverar. Implica conèixer els teus límits, i els dels teus companys de treball, partint de les expressions més subtils o més inesperades. Implica creure i treballar per una riquesa biològica i cultural que parteix de zero i s'estén, a poc a poc, a través dels productes que es cultiven i arriben al consumidor.

P.D.R

Companys de treball

Jordi Terrazas Núñez

La petita granja de Claret dels Cavallers.
Sant Mateu de Bages.

“El cavall és en Bru, cavall bretó de 13 anys. Estem junts des que ell tenia sis mesos. A la finca fem horta, bosc, cultius extensius (farratge per a ell, quatre vaques, dos asses i quatre cavalls més). També baixem regularment a llaurar les terres de Raventós i Blanc, vinyes de Sant Sadurní d'Anoia”.

Bernat Torras

L'Erol de La Franquesa. Moià.

“Amb la Nala (cavall pirinenc català de set anys) fa cinc anys que treballem plegats; la vaig agafar amb un any i mig i vem fer tot el procés d'aprenentatge junts.

La Nitouche (ardenesa de 18 anys) fa cinc mesos que està a casa cedida i és un plaer treballar amb ella.

Les feines que fem a casa són bàsicament d'horta d'autoconsum, treure llenya del bosc i transport amb el carro, ja sigui moure fems, menjar per a ells o altres coses.

Ho fem tot amb tracció animal moderna i no tenim, ni volem cap altre sistema.

Actualment també estem treballant en vinya per a Recaredo al Penedès i per a la Bauma de les Deveses al Berguedà”.

Jordi Sànchez i Esteve

Cal Vidu. Begues.

“El Menut és un poltre bretó francès de quasi quatre anys que encara no ha treballat. Porto cinc mesos en fase de doma i espero en breu comença a enganxar alguna eina. Tinc previst treballar amb ell a l'horta, als camps de fruita dolça, als d'olivera i al bosc”.

món, del total de poc més d'un milió de cavalls treballant que existeixen a Europa, només un 1% treballen als països de l'Europa occidental.

En molt poques dècades s'ha portat al límit de l'extinció tot el conjunt de pràctiques i coneixements implicats en el treball amb animals amb objectius agrícoles, treballs de desembosc i de transport, així com tot el que inclou aquesta feina (confecció de guarniments, eines, doma i demés). Treballar amb animals implica perseverança, coneixement i responsabilitat sobre l'ésser viu que és, amb tots els drets que això li atorga.

No és estrany doncs que, propiciat per una cultura de consum desorbitat i hedonisme publicitari, a més dels interessos de la indústria agrícola i la competència deslleial en els mercats, aquest rumb hagi portat la pagesia a substituir els animals per tractors i altres màquines, progressivament, afavorint així una dependència permanent dels grans productors de combustibles fòssils i de primeres matèries de tipus mineral, i contribuint a la disminució de la fertilitat del sòl i a la contaminació atmosfèrica.

Però treballar amb animals també implica recompensa, implica veure com la terra es mou als teus peus i conèixer-la de ben a prop. Implica treballar en equip, aprendre a respectar i a exigir, a deixar estar i a perseverar. Implica conèixer els teus límits, i els del/s teu/s company/s de treball, partint de les expressions més subtils o més inesperades. Implica creure i treballar per una riquesa biològica i cultural que parteix de zero i s'estén, a poc a poc, a través dels productes que es cultiven i arriben al consumidor.

Abús, explotació o maltractament animal

Acceptant que els animals de treball no se sotmeten al treball i a les necessitats humanes voluntàriament, és important distingir entre l'explotació o l'abús dels animals de treball en les seves tasques i la feina que realitzen de forma controlada i proporcional a les seves capacitats (o que hem de procurar que així sigui).

La tracció animal moderna, doncs, abandona la idea dels treballs forçats, l'activitat constant i sense descans o les condicions climàtiques adverses en què es veien obligats a treballar animals i persones en determinades èpoques i contextos passats. L'actual paradigma de la tracció animal en països com els de l'Europa occidental, els Estats Units i altres zones del món incorpora elements de la tecnologia més moderna per no haver de dependre exclusivament dels animals i així facilitar que s'inclouin només per a les activitats i per al temps per als quals estan absolutament capacitats, tant des del punt de vista físic com psicològic, sense sotmetre'ls a l'estrès,

el dolor o la por.

És ben sabut per tots els usuaris de la tracció animal que s'observen clares actituds de recompensa i de plaer en els períodes de treball duts a terme per animals que confien en els seus companys humans i que estan acostumats a desenvolupar les tasques pertinents.

Cal ser conscients de les necessitats de cada animal de treball, segons la seva espècie i/o raça, el seu pes i la seva naturalesa, a l'hora de proporcionar-li un habitatge adequat tant pel que fa a resguard com a dimensions, així com també una alimentació de qualitat adaptada a la seva necessitat. Cal també tenir cura de la seva higiene i dels aspectes de salut, centrant-se en la prevenció i les bones praxis per tal d'evitar que l'animal desen-

treball, partint de la necessitat d'incidir el mínim en l'equilibri del nostre entorn més immediat (contaminació acústica, compactació del sòl, etcètera) i de l'entorn global (contaminació dels aqüífers, destrucció d'espais naturals per a l'obtenció de primeres matèries, emissió de diòxid de carboni [CO₂] o de compostos orgànics volàtils [COV], entre d'altres), tant durant el procés de treball com en els passos previs i posteriors a aquest (fabricació dels elements, manteniment, i gestió dels seus residus).

La fabricació dels elements necessaris per a la construcció de la maquinària agrícola motoritzada implica un impacte en el medi durant els processos d'obtenció de primeres matèries, que exigeixen un gran consum de recursos i d'ener-

Imatge cedida per Charles-André Descombes.

volupi qualsevol tipus de malaltia o afecció i, en cas que apareguin, tractar-lo degudament.

No hi té cabuda, en la percepció de la tracció animal moderna, un animal que viu per sota de les seves necessitats, que és desatès o tractat amb menyspreu, o que treballa per sobre de les seves capacitats naturals o circumstancials (malaltia, problemes físics, embaràs...).

L'impacte ambiental

En un model social basat en la productivitat, la rendibilitat econòmica, el progrés i la velocitat, en què els pagesos han de competir amb productes d'importació amb uns preus irrisoris, però que alhora necessita urgentment implantar un sistema de reducció de les seves emissions contaminants, no crec que renunciar a l'ús de la maquinària motoritzada sigui sensat però sí que és imprescindible reduir-ne l'ús a l'estrictament necessari.

És important considerar l'impacte que té en el medi ambient l'ús de la maquinària agrícola, en comparació amb la intervenció dels animals de

tracció. A més, implica un manteniment constant d'aquests recursos per a la millora o la reparació de la maquinària, així com el consum continuat de combustibles fòssils i d'olis minerals per al seu funcionament.

Cal tenir present, també, l'impacte ecològic (contaminació i desforestació), socioeconòmic, humanitari i cultural lligat a l'extracció de petroli i de minerals arreu del planeta. I pensar, doncs, l'abast en la flora i la fauna que afecten, també.

La utilització d'animals de treball, en canvi, suposa un residu zero pel que fa a l'emissió d'elements contaminants, sempre que les dejeccions dels animals siguin tractades de forma pertinent i reincorporades a la terra per a mantenir-ne i millorar-ne la capacitat productiva, la biodiversitat i la retenció d'aigua i de carboni. L'obtenció de les primeres matèries necessàries per a alimentar els animals pot venir de la mateixa finca productiva (aprofitant zones de secà, espais en període de sanejament o de descans de la terra, o zones boscoses o amb terrenys irregulars no aptes per

2. Katherine Gómez Rodríguez. *Incidencia de la compactación ocasionada por el tractor en las propiedades físicas en un andisol*. Bogotá: Facultad Universitat Nacional de Colòmbia, 2011. Disponible a: <http://www.bdigital.unal.edu.co/6417/1/822133.2011.pdf>

Punts a tenir en compte per treballar amb tracció animal

1. Utilització de guarniments adequats i de qualitat per a cada tasca, adaptats a la talla de l'animal en qüestió i regulats de manera que l'angle de treball sigui el pertinent per a la distribució de la força a la part del cos de l'animal on s'exerceixi la pressió.

2. Ús d'eines i d'ormeigs adequats per a la tracció animal, dissenyats per a la seva utilització amb animals i amb sistemes de tir pertinents que garanteixin la seguretat, per no causar cap dany a l'animal ni a la persona que treballi amb ell durant el desenvolupament de la tasca.

3. Realització de pauses regulars per a la recomposició durant els treballs, proporcionals a la durada i la duresa de cada activitat.

4. No desenvolupar feines de gran força o de llarga durada en moments en què la temperatura excedeixi els límits tant de calor com de fred, així com tenir en compte també el vent i la pluja. Així mateix, no exigir treballs de força major a animals massa joves, d'edat avançada o en condicions de salut que ho impedeixin.

5. Repàs visual i tàctil diari del cavall (mula, bou o ruc), de les seves extremitats, peus i mans, del llom, de l'estómac, de les orelles i les narius... per determinar que no hi ha cap problema de salut.

6. No sotmetre l'animal a activitats en les quals mostra estrès, dolor o por quan aquestes emocions puguin conduir al malestar de l'animal o posar en perill la seva integritat física i psicològica o la dels altres.

7. Establiment amb accés a la llum solar i a l'ombra i a recer de la pluja i el vent, amb un mínim de 40 metres quadrats (que possibiliti la llibertat de moviments i espai per rebotar-se i fer les seves deposicions), amb aigua i sal a lliure disposició, i l'alimentació adequada i de qualitat en relació a la naturalesa de l'animal, el seu pes i les seves necessitats contextuais (períodes de descans o de treball, fred o calor, estat de salut, etcètera), recomanada per un veterinari equí expert segons requereixi cada animal en particular.

8. Manteniment de les condicions higièniques de l'habitable, l'abeurador

i la menjadora, així com de la higiene del propi animal, respectant les seves necessitats naturals (no imposant un concepte d'higiene humana), i possibilitant una font d'aigua neta i potable amb capacitat de reserva per fer front a possibles inconvenients tècnics en el sistema de conducció de l'aigua.

9. Seguiment dels controls veterinaris pertinents per a la prevenció de malalties o afeccions diverses (vacunes, tractaments preventius, etcètera).

10. Accés a pastura i/o alimentació en fresc de forma esporàdica o, preferiblement, permanent (sempre que no hi hagi contraindicacions veterinàries pel que fa al tipus d'alimentació).

11. Intentar proporcionar a l'animal, en la mesura del possible, la companyia d'altres èquids o, en el seu defecte, de petits animals de granja, i/o la nostra visita regular. D'aquesta manera, i considerant que el respecte cap als animals de treball i l'entorn en què treballen és el primer condicionant a l'hora de desenvolupar la nostra feina, la tracció animal implica un abast major del que es percep a simple vista.

al cultiu) o de productors locals de farratges, fencs i/o cereals. Cal dir també que, des del punt de vista de l'eficiència energètica, la tracció animal resulta més efectiva que la tracció motoritzada, ja que la quantitat d'energia destinada a exercir una força en concret sempre és superior en la tracció motoritzada, proporcionalment a la força resultant.

També cal tenir present la compactació del sòl agrícola conseqüència del pas de la maquinària. El llaurat superficial permet mantenir l'estructura del sòl i n'impedeix la degradació. El pes reduït i distribuït dels animals de treball, en comparació amb la maquinària agrícola, implica una reducció considerable de la compactació del sòl, la qual cosa evita la seva erosió, l'ofegament radicular, la momificació dels nutrients i de la microbiologia del sòl, entre altres fenòmens; i també evita la sola de labor que es crea a causa del treball repetit amb la fressadora.

Katherine Gómez Rodríguez, de la Universitat Nacional de Colòmbia, demostra a la seva tesi² que sòls preparats per al cultiu **amb trànsit regular de tractors** de diferents tonatges presenten:

- increments en la densitat aparent i resistència a la penetració per sobre de la crítica recomanada;
- disminucions de fins al 98% en la infiltració bàsica i acumulada;
- dominància de la microporositat;
- correlacions significatives entre la distribució de la porositat i les propietats d'infiltració,

- i alts coeficients de variació en la conductivitat hidràulica saturada.

Tots ells són factors que confereixen als sòls estudiats característiques no aptes per al desenvolupament normal dels cultius.

La tracció animal moderna és, en conclusió, un recurs:

- a) hàbil i eficaç per al desenvolupament eficient de determinats sectors agrícoles i laborals;
  - b) ecològic i sostenible, capaç de proporcionar energia eficient cent per cent renovable a les explotacions agrícoles, i
  - c) amb una enorme aportació cultural damunt les espatlles.
- Tot això, és clar, passant per la cura i el respecte inqüestionables vers un tan antic i perdurable amic de l'home. 🌸

Agraïments:

Ricard Huguet Almirall

Alfred Ferrís García

ACTA

(Associació Catalana de Tracció Animal)

AVEEC

(Associació de Veterinaris Especialistes en Èquids de Catalunya)